

УДК 141.7:[130.2:796]

В.Є. БІЛОГУР (доктор філософських наук, доцент, професор кафедри теорії і методики фізичного виховання та спортивних дисциплін)

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Мелітополь

E-mail: bilovlada@mail.ru

СПОРТ ЯК ЗНАКОВО-СИМВОЛІЧНА І КОМУНІКАТИВНА СИСТЕМА В КОНТЕКСТІ СОЦІОГУМАНІТАРНОГО ДИСКУРСУ

У статті дається аналіз спорту як знаково-символічної і комунікативної системи, що розвивається в сучасному світі; аналізуються процеси генезису, трансформації і модифікації спорту, пов'язані зі змінами у соціальному контексті його буттєвості; відмічається, що спорт як символічно знакова і комунікативна культура здійснює істотний вплив на імідж сучасної людини та стиль його життя; розкривається, що все більш очевидною стає орієнтація на розширення спектру аналізу спорту як соціокультурного явища, вивчення соціокультурних детермінант, які істотно впливають на структурні, смислові, змістовні, функціональні, аксіологічні характеристики феномена спорту, так і багаточисленних його «проекцій» на соціум; дається аналіз того, що завдяки культурологічному методу і підходу вдалося проникнути у світ спорту як знаково-символічної і комунікативної системи.

Ключові слова: спорт, знаково-символічна система, комунікативна система, сучасний соціум, глобалізація, культурологічний метод і підхід, соціогуманітарний дискурс

В сучасних умовах активно проявляється великий інтерес до спорту як такої знаково-символічної і комунікативної системи, згідно з якою спорт займає великий сегмент у соціальному соціумі і сприяє включенню у нього все більшої кількості людей. Саме з огляду на великі досягнення у спорті останній заслуговує поглибленого аналізу з точки зору соціогуманітарного дискурсу як особливе соціокультурне явище. Актуальність дослідження теми зумовлена загальноцивілізаційними чинниками, у вирішенні яких спорт може виступати як засобом культивування у суспільній свідомості цінностей творчості, толерантності, солідарності, розвитку особистості, так і оптимізації комунікації та урегулювання конфліктів.

Соціогуманітарний дискурс спорту як знаково-комунікативної і символічної системи зданий поглибити розуміння сутності різноманітних спортивних процесів і запропонувати методологічну основу для їх наукового пізнання. Підвищення знаково-символічної і комунікативної ролі спорту зумовлено тими соціально-економічними, політичними і культурними перетвореннями, які здатні виконувати роль транслятора певних ідеалів, норм, цінностей, стилю поведінки і образу спортивного життя. Посилення ролі спорту як знаково-символічної і комунікативної системи направлено на побудову і підтримку соціальних відносин між людьми, які приводять до усвідомлення того, що сам він здатний виступити причиною глобальних змін у сучасних цивілізаційно-комунікативних процесах. Актуальність теми

дослідження визначається соціально-комунікативною роллю, яку спорт відіграє у сучасному суспільстві і впливає на самі різноманітні сфери суспільного життя – економіку, політику, освіту, культуру, охорону здоров'я.

В контексті соціогуманітарного дискурсу процеси генезису, трансформації, модифікації спорту (від змагальності – до шоу) тісно пов'язані із змінами у соціальному контексті його буттєвості, що перетворює його на соціокультурний феномен, який потребує культурологічного аналізу, включаючи фактори і механізми розвитку цього багатовимірного явища. Спорт як особливий вид соціальної діяльності у всій його різноманітності слід розглядати у наступних вимірах: 1) специфіка змагальної діяльності, включаючи етапи розвитку, особливості організаційно-управлінської та економічної діяльності; 2) спортивна практика, що включає широкий діапазон технологій (тренування, виконання дій, виміри результатів); 3) спортивні події (олімпіади, матчі, чемпіонати); 4) стандарт, за який борються спортсмени (голи, очки, секунди); 5) реальна професійна спортивна практика тренерів, які включаються у ці події; 6) плідно розвиваючі науково-технічні спортивні практики (нові матеріали, біостимулятори). Тому сьогодні вже не можливо не помітити, як інтенсифікувався процес масових комунікацій, пов'язаних зі спортом, як склалася масштабна індустрія виробництва товарів і послуг. Спорт як символічно-знакова і комунікативна культура здійснює істотний вплив на імідж сучасної людини та стиль його життя, виступає соціалізуючим та інкультурним фактором, в основі якого розвиваються окремі предметні поля для дослідження феномена спорту у різних наукових сферах (педагогіці, біомеханіці, психології, медицині, техніці). Все більш очевидною стає орієнтація на розширення спектру аналізу спорту як соціокультурного явища, вивчення соціокультурних детермінант, які істотно впливають на структурні, смислові, змістовні, функціональні, аксіологічні характеристики феномена спорту, так і багаточисленних його «проекцій» на соціум, що дозволяє описати його функціонування у системі сучасних соціальних і культурних інститутів [1].

Так, ототожнюючи спорт з грою, Ортега-і-Гассет оцінює його як діяльність з великим культурним потенціалом, що являє собою вільний порив життєвої енергії, яка захищає індивіда від впливу тих інституцій, які руйнують особистість. Безумовний інтерес представляє аналіз спорту М.Фітерстоуном, який розробив систему емпіричних показників «виявлення», декодування соціально-диференційованих характеристик спорту у рамках більш загального простору «тілесних форм поведінки». Зокрема, характер видів спорту, до яких мають переваги ті чи інші групи населення, розглядається як одна з символічних характеристик дозвілєвого спорту у сучасному світі. Найбільш важливою у методологічному плані виявилася теорія комунікативної дії Ю.Габермаса, в контексті якої розглядалися уявлення про комунікативну природу суспільства, про життєвий світ як джерело зразків і норм комунікативної дії, про Білогур В.Є., 2013

конституювання життєвого світу у сферах культурного відтворення, соціальної інтеграції і соціалізації. Активну роль відіграють ідеї Ю.Габермаса про патології сучасного життєвого світу, що проявляються в переважанні цілераціональної дії над ціннісно-раціональним світом, де головними інструментами є гроші і влада[5,6]

Саме тому аналіз символічних, смислових, аксіологічних характеристик даного феномена передбачає переміщення даного явища у соціально-культурний контекст, погляд на спортивні практики не зсередини, а ззовні, у співвіднесенні з особливостями конкретного аксіологічного простору їх розвитку, з прийнятими у даному суспільстві мовами трансляції культурних традицій, культурними кодами тощо. *Говорячи про розвиток спорту у сучасну епоху, ми маємо на увазі сучасний контекст з усіма атрибутами, у тому числі, такими процесами, як глобалізація, інтенсивний розвиток міжкультурних комунікацій, візуалізація сучасної культури, зростання гедоністичних настроїв і цінностей індивідуалізму, експансія масової культури, безпрецедентне зростання впливу ЗМІ на суспільну думку і потреби людей [7].*

Однією з важливих складових розвитку сучасного соціокультурного простору являється зростаюче значення процесу символізації у структурі різних видів соціальних практик, у тому числі у сфері спорту, світу, який бурхливо розвивається. Надзвичайно продуктивною для даного вектору культурологічного аналізу простору спорту виявилася концепція «символічного капіталу» П.Бурдьє. Сам дослідник звертався до аналізу сучасного спорту як особливого соціального феномена, відмічаючи, що «простір видів спорту не є світ, замкнений у собі самому. Він включений у світ практик і споживання». І у той же час є всі причини розглядати види спортивної практики як відносно автономні простори [2], які сьогодні здійснюють експансію у всьому світі (П'єр де Кубертен). Необхідно відмітити, що сфера спортивної діяльності насичена знаковими, символічними атрибутами: звуковими, візуальними, тактильними, тому даний сегмент суспільства ще недостатньо вивчений філософами, соціологами, психологами особливо з точки зору розширення знання про знаково-символічні атрибути діяльності людини. *Слід назвати такі сфери витребуваності символічного капіталу спорту: 1) політичні практики, пов'язані з формуванням та укріпленням іміджу держави у зовнішній політиці, з електоральними PR- практиками; 2) спортивно-художні образи, включаючи відображення символічного змісту спорту у результатах художньої творчості – скульптурі, живопису, кіно-фотопродукції; 3) «символічні маркери» соціального статусу, соціальних очікувань індивідів (чи групи) як однієї із сфер самореалізації, самоідентифікації, самоутвердження індивіда, як важливого механізму здійснення соціалізації та інкультурації молодого покоління. Тому слід говорити про велику багатоманітність соціокультурних модусів і векторів виявлення символічного капіталу спорту у сучасному світі, що, у свою чергу, зумовлено його реальним соціально-смисловим потенціалом, все більш*

Спорт як знаково-символічна і комунікативна система в контексті соціогуманітарного дискурсу

витребуваним у самих різноманітних сферах соціального життя.

Як феномен сьогодення, будучи вписаним у контекст соціальних тенденцій і культурних трансформацій XXI століття, неминуче набуває знаки належності до епохи, серед яких найбільш помітними стають все більш чітка інституціоналізація, жорстка професіоналізація, все більш відкрита комерціалізація і перетворення спорту на дійсне шоу. Сьогодні слід назвати багато видів спорту: професійний, спорт вищих досягнень, великий, елітний, непрофесійний, «спорт для всіх», загальнодоступний, масовий, міжнародний, олімпійський, екстремальний, шкільний, студентський, армійський, рекреативно-оздоровчий, професійно-прикладний, компенсаційний, комерційний, віртуальний. До головних атрибутів спорту слід віднести: 1) змагальність і пов'язану з нею орієнтованість на максимальний результат; 2) інтенсивність фізичної діяльності; 3) ігрову сутність. У зарубіжних дослідженнях поняття «спорт» охоплює достатньо широкий простір і велику багатоманітність видів діяльності. Під це поняття підпадає все те, що у нас розуміється як рекреація, фізична культура, фітнес. У багатьох словниках і довідниках вказуються такі види спорту, як його рекреаційно-дозвіллевий характер, компенсаторність, ігровий стан душі і тіла, як все те, що слугує активному відпочинку людей у вільний час.

Спорт у всій його структурній багатоманітності аналізується у соціальному контексті і у різних вимірах – з точки зору його специфіки як особливого виду змагальної діяльності, як однієї із складових соціально-історичного процесу, ефективної моделі організації, управління спортом, механізм розвитку його інфраструктури. Проте менш розробленим є власне соціогуманітарний аналіз спорту: вивчення характеру взаємодії з соціальним і культурним контекстами його існування; міра суміжності з контекстом його структурно-змістовних, функціональних, аксіологічних, смислових, знаково-символічних складових. В той же час стає очевидним, що розробка такого ракурсу являється важливою умовою у зв'язку з умовами експансії спорту в сучасному світі. У контексті соціогуманітарного дискурсу необхідно проаналізувати спорт зсередини, тобто з точки зору технологій, методів, структури самої дії, при цьому співвідносячи дане явище спорту з особливостями соціального (інституційного, соціально-групового) і культурного (аксіологічного, смислового, знаково-символічного) простору, у якому існує і розвивається спорт як складна соціальна і культурна реальність.

Серед найважливіших для соціогуманітарного аналізу спорту являються такі процеси, як глобалізації/локалізації (і вбудовані у них проблеми пошуку ідентичності); інтенсивність міжкультурних комунікацій; постійне зростання рівня і масштабів медіа впливу; процеси візуалізації сучасної культури; експансія масової культури; зростання гедоністичних настроїв; посилення значущості «символічного капіталу». Кожна з цих тенденцій у більшій чи меншій мірі суміжна з особливостями розвитку структурних, функціональних, аксіологічних, смислових, знаково-символічних характеристиках сучасного спорту. Співвіднесення цих рядів

являється одним із механізмів розкриття його актуального соціокультурного змісту.

Як свідчить аналіз, спорт, як і соціальна практика чи соціальний інститут, являється макромоделлю соціальної системи, економіки і культури в цілому. Тому і характер запиту на спорт, форми і зміст спорту та спортивних досягнень знаходяться у прямій залежності від особливостей епохи, соціальної ситуації, ідеологічних та світоглядних домінант та інших конструктів, що упродовжуються у масову свідомість. Репрезентація спорту як особливої соціальної практики, тиражування його образів формуються не тільки самим спортом, але й представниками соціокультурних поза спортивних практик: політиками масових комунікацій, бізнесу, мистецтва, освіти, шоу-індустрії. Вирішуючи, зовнішні власне для спорту задачі, вони переформатують, змінюють акценти і відтворюють смислове перенавантаження спортивних подій, імен, ситуацій. У міждержавних відносинах спорт використовується як один з ефективних видів так званої «м'якої зброї» чи «м'якої сили впливу», які діють у межах цивілізаційного простору. Багато прикладів спортивної практики засвідчують, що спорт є важливою складовою процесу формування іміджу держави, репутації, популярності як тієї чи іншої держави, так і окремої особистості-спортсмена. Спортивні досягнення відіграють не останню роль у силу їх масштабності, доступності сприйняття, відсутності перекладу на мови спорту, яка є універсальною. У процесі формування міжнародного іміджу держави велику роль відіграють символи, що формують асоціативний ряд поряд з державою – прапори, символічно-культурні знаки, що відтворюють менталітет нації і завдяки піднятим спортсменами прапорів піднімають престиж держави у всьому світі. Часто спорт залишається єдиним засобом, завдяки якому держава може все ж заявити про свої наміри і дати символічний знак про намагання знаходитися у тій чи іншій міжнародній спільноті (товаристві), знаходитися у позитивній комунікації з іншими членами міжнародної спільноти.

Так, символічні можливості спорту відіграють велику роль у порівнянні з раціонально-декларованими принципами. *Спортивні практики пов'язані, перш за все, з виявленням максимальних можливостей людини як «людини тілесної», з розвитком і удосконаленням тілесно-фізичної природи індивіда, що не є протиставленням його психологічним чи морально-етичним якостям.* Звідси – значущість названих якостей в їх соціально-смисловому та аксіологічному вимірах, аналіз ланцюгу соціально-культурних опосередкувань, які знаходяться у процесах формування і оцінки тілесно-рухомих характеристик спортсмена. Одна з найважливіших складових такого аналізу – їх розгляд у контексті співвіднесення інструментальних і термінальних цінностей, тобто надання цим характеристикам смислу: а) як інструменту для досягнення «поза тілесних» цінностей; б) як кінцевого результату і цінності самої по собі; в) як мотивації суб'єктів. Сама по собі ознака професійного використання фізичної витривалості тіла ще не може слугувати достатньою основою для Спорт як знаково-символічна і комунікативна система в контексті соціогуманітарного дискурсу

утвердження про чисто утилітарне чи інструментально-функціональне відношення до тіла. Хоча у деяких видах спорту (танець, пантоміма), тіло, безперечно, виступає інструментом реалізації спортивних досягнень. Проте смислове навантаження його функціональності істотно змінюється: замість утилітарно ціле-раціональної дії людина через посередництво свого тіла продукує одночасно і символічну, комунікативну дію, в контексті якої тілесність відіграє інструментальне відношення до неї заради досягнення високих спортивних результатів. Саме тому безперечним фактом залишається загальна тенденція посилення інструментального відношення до свого тіла у спорті. Якщо на ранніх етапах розвитку цього соціального інституту для спортсмена було характерним у значній мірі гедоністичне начало, пов'язане з отриманням задоволення від самого включення людини у цю діяльність, то поступово термінальні цінності спортивних занять і відношення до своєї тілесності все більше витіснилися чисто інструментальними орієнтаціями. Вони пов'язані з зовнішніми для даної тілесної практики цілями: матеріальної винагороди, соціальної компенсації, досягнення певного соціального престижу, комерційного ефекту[7].

Звертаючись до символічно значущих репрезентацій спорту, важливо відмітити, що вони переважно пов'язані зі знаково-символічним використанням, осмисленням, акцентуванням різних складових цієї складної, багатокомпонентної діяльності: змагальності як однієї з істотних характеристик спорту і спортивного результату (особливостей його досягнення, рейтингової позиції), спортивної театральності дій; спортивного стилю та іміджу (тілесно-фізичні характеристики, одяг, манери, імідж) тощо.

В континуум символічних репрезентацій можуть бути включені такі характеристики: рекорди як символізація максимальних можливостей людини; породжувані спортом еталони краси тіла і рухів; нормативи чоловічого і жіночого начала у тому чи іншому виді спорту; атрибути рухів фанів та їх проявів у навколо спортивному житті. Ще одна значима, з точки зору соціокультурного смислу і символічного характеру тема спорту – це витребуваність його як «символічного маркера» соціального статусу, соціальних очікувань індивіда/групи. Особливо такого роду символізація стає очевидною в умовах високого рівня диференційованості, стратифікації суспільства: це і різна міра доступності клубів для занять елітними видами спорту; і можливість/ неможливість отримання спортивної форми тих чи інших марок; екіпірування для дорогих видів спорту; рівень реалізації бажань щодо участі в ексклюзивних формах активного дозвілля. Це і символічно-смислове наповнення заняттями спортом як одного з складних диференційованих механізмів, який зі всією очевидністю проявляє себе в умовах трансформації всього соціокультурного простору, наповнюючи його новим смислом, який виступає демаркатором соціально-статусних позицій різних груп.

Як свідчить аналіз спорту та спортивної діяльності як знаково-символічної і соціально-комунікативної системи, одночасно така практика виконує і соціально-інтегруючу функцію, яка забезпечує не тільки реальну,

стільки символічну інтеграцію (уболівальники різних соціальних груп). Забезпечення колективної ідентичності являється однією з найважливіших соціальних функцій культури, яка виявляє інтеграційний потенціал спорту і виступає як найважливіша символічна атрибутка останнього. Безпосередньо пов'язаний з цією функцією ще один вектор процесу символічної репрезентації спорту (в політичному, рекламному, художньому дискурсах), що дає уявлення про спортивну діяльність як одного з могутніх механізмів «соціального лістингу», а саме - перехід індивіда з нижчих позицій на високо статусний щабель. Спорт у цьому випадку виступає як поле-символу, в контексті якого відбувається «втілення американської мрії»: герой, супермен, мультимільйонер, який виростає з хлопчика (вкрай рідко – з дівчинки), який народився у бідній/проблемній сім'ї, але проявив витривалість і працелюбність у досягненні своєї мрії заради здійснення принципу *self-made man*, високо соціально витребуваного у сучасному світі боротьби і конкуренції. Затребуваність символічного потенціалу спорту, безперечно, пов'язана з його направленістю на цінність вищого, демонстративно-очевидного результату чи публічного успіху. У сучасному соціокультурному просторі дана цінність спорту являється домінуючою, що визначає високу міру її актуалізації у структурі символічного спортивного капіталу. Публічність спортивного результату, безперечно, зберігається як важлива соціокультурна характеристика спорту з найдавніших часів і до сьогодення. Але наскрізні атрибути спорту дають можливість побачити, настільки змінюється смислове і культурне їх наповнення від епохи до епохи. Не випадково спорт асоціюється з античними іграми[8].

Як свідчить аналіз, в сучасних умовах професіоналізації і комерціалізації спорту формуються два типи знаково-символічної і комунікаційної молодіжної субкультури: 1) інституційно зумовлена молодіжна спортивна субкультура, цінності якої освоюються у процесі спортивної діяльності; 2) навколо спортивна субкультура, зумовлена перетворенням його професійної компоненти і в один з видів системи шоу-бізнесу. Ціннісні орієнтації молоді в інституті спорту як власне спортивного типу, так і навколо спортивної направленості, мають певні внутрішні конфігурації, виражені в деякому комплексі якостей, які і визначають стиль поведінки спортсмена та його взаємовідносини з іншими людьми. Будучи інституційно зумовленими, вони практично мало залежать від регіональних умов, а являються специфічними для даного типу знаково-символічної і комунікативної субкультури.

У якості загально значимого цивілізаційного феномена, в основі якого знаково-символічна і комунікативна система, спорт створює зразки і моделі поведінки, являючись одним з сучасних факторів посилення глобалізації в сучасному світі. Проникаючи у повсякденне життя людей, спорт виконує важливі комунікативні функції. Він не тільки являється ефективним способом збереження і укріплення здоров'я людини, але й представляє собою знаково-символічну і комунікативну форму організації вільного часу, інструмент спілкування і підвищення соціально-комунікативної активності.

Спорт як знаково-символічна і комунікативна система в контексті соціогуманітарного дискурсу

Саме у контексті теорії комунікативної дії Ю.Габермаса спорт виявляється концептуалізованим як комунікативна практика, що представляє собою комплекс функціонування атрибутів, що дозволяють впливати на соціальні і культурні трансформації суспільства. Спорт як знаково-символічна і комунікативна практика формується і відтворюється через механізми соціальної адаптації, соціальної регуляції і соціальної інтеграції, реалізуючи свій соціокультурний і гуманістичний потенціал. Причинами трансформації гуманістичного потенціалу спорту і деформації його цінностей у сучасному суспільстві являються тенденції відчуження у вигляді комерціалізації, бюрократизації та ідеологізації спортивної діяльності. Спорт як самодостатня, система цінностей сучасної цивілізації володіє величезним креативним потенціалом формування фізичного, морального і соціально-психологічного здоров'я людства, гармонізації параметрів міжособистісних і міжнаціональних відносин.

Спорт як синтез знаково-символічної і комунікативної системи в контексті соціогуманітарного дискурсу – це синтез фізичних, матеріальних і духовних цінностей, що стають підставою і імпульсом до дії людей, їхньої практики; це той сукупний феномен, який репрезентує людину як творця свого буття у всій його цілісності; процес гармонійного розвитку фізичних і духовних здібностей особистості; стан одухотвореної людини, оплодотвореної фізичним духом і наповненою творчістю; тяга людей до вершин спортивних досягнень і удосконалення фізичних здібностей, сполучених з внутрішнім пізнанням тих світів і горизонтів буття, які приховані від зовнішніх органів почуттів, надприродна здатність людини культивувати свій фізично загартований світ. Це відображення у внутрішньому духовному світі людини всього багатоманіття фізичної природи, краси, культури тіла, всього того, що зветься вселюдськими цінностями; це вимоги, звернені до волі; цілі, які стоять перед людиною: значущість тих чи інших фізичних і духовних факторів буття для особистості; ідеали, норми, які задовольняють як фізичні, так і духовні потреби. Фізичні цінності виконують роль аксіологічного ґрунту вибору потреб, інтересів, переживань, цілей, планів, способів реалізації, наслідків діяльності. Фізичні цінності відображують внутрішній стан буття людини або у загальнонаціональному аспекті, так як вони є формою існування людини. Це продукти духовної діяльності, вартість яких не зменшується і не зникає внаслідок їх споживання, як взагалі це буває з матеріальними цінностями. Це життя стає не лише обслуговуючим засобом, а й самоцінністю людини, що становить іманентною її сутністю.

Спорт як синтез знаково-символічної і комунікативної системи в контексті соціогуманітарного дискурсу - це завжди повнота буття, такого буття, яке М. Бердяєв назвав "першожиттям", в якому органічно злиті фізичне, духовне і матеріальне начало людини. В духовно-екзистенційному сенсі спорт як синтез знаково-символічної і комунікативної системи – це гармонія душі із світом, потреба в принципах фізичної краси, єдність фізичного, матеріального і духовного елементів людської діяльності, в якій

Білогур В.С., 2013

основне місце займають фізичні і духовні домінанти культури. Кожна людина має усвідомити тілесність свого буття і своєї духовної цінності, щоб існування і діяльність людини набули смислу, а це в кінцевому рахунку залежить як від самої людини, так і від тих соціокультурних умов суспільства, в якому живе людина, від здатності людини до саморегуляції своєї суті і розкріпачення своїх потенційних можливостей..

Висновки

Таким чином, спорт як синтез знаково-символічної і комунікативної системи відноситься до числа відносно нових проблем у соціогуманітарному дискурсі, тому що перші методологічні передумови такого підходу почали формуватися тільки у рамках неklasичного типу раціональності. Позитивна тенденція до дослідження спорту як знаково-символічної і комунікативної системи зумовлена осмисленням інтегративної функції фізичної культури і спорту у формуванні духовної культури як суспільства в цілому, так і індивіда, зокрема, яка впливає на досягнення духовності і фізичної витривалості людини і суспільства. Тому не випадково спорт як знаково-символічне і комунікативне явище володіє глибоким аксіологічним, моральним, гуманістичним потенціалом, являється одним з дієвих засобів консолідації суспільних сил, направлених на перетворення суспільства і людини. Спорт настільки є гуманним, настільки гуманною є людина, суспільство, умови, що культивують розвиток спорту та цінностей, які формують спорт як загально цивілізаційне явище за умов глобалізації.

Людина у спорті як знаково-символічній і комунікативній системі - це найкраща модель культивування суспільних відносин, які репрезентують систему онтологічних, аксіологічних, феноменологічних, герменевтичних, екзистенційних засад буття людини і суспільства. Таким чином, спорт здійснює істотний вплив на імідж сучасної людини та стиль його життя, тому необхідним є розширення спектру аналізу спорту як соціокультурного явища, вивчення соціокультурних детермінант, які істотно впливають на структурні, смислові, змістовні, функціональні, аксіологічні характеристики феномена спорту, так і багаточисленних його «проекцій» на соціум; використання культурологічного методу і підходу, завдяки яким вдалося проникнути у складний світ спорту як знаково-символічної і комунікативної системи.

Список використаної літератури

1. Білогур В.Є. Світоглядні орієнтації студентів: тенденції змін у трансформаційному суспільстві: [Монографія] / В.Є. Білогур.- Дніпропетровськ: Пороги, 2011.- 311с.
2. Білогур В.Є. Філософія спорту як новий науковий напрямок і нова навчальна дисципліна / В.Є. Білогур // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: [зб. наук. пр.]. - Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, - 2013.- Вип. 54. – С.138-154.
3. Білогур В.Є. Соціально-філософський аналіз спорту як головної субстанції самореалізації особистості: теоретико-методологічні виміри / В.Є. Білогур // Гілея (науковий вісник): зб. наук. пр.- К.: Вид-во УАН ТОВ «НВП» «ВІР».- 2013.- Вип.72.
4. Білогур В.Є. Філософія сучасного спорту як сублімативного вираження

індивідуальної і соціальної життєдіяльності людини / В.Є.Білогур // Гілея: науковий вісник: [зб. наук. пр.] - К.: Вид-во УАН ТОВ «НВП» «ВІР», 2013. - Вип 73.

5. Ортега-и-Гассет Х. О спортивно-праздничном чувстве жизни. - *Философские науки*, №12, 1991, с. 137-152.
6. Ортега-и-Гассет Х. Восстание масс // *Избранные труды*. М., 1997, с.15-17.
7. Хейзинга Й. *Homo ludens*. В тени завтрашнего дня. - М., 1992, с.65-67.
8. Хейзинга Й. *Человек играющий*. Статьи по истории культуры. М., 2003, с.22-24

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Bilohur VE Ideological orientation of students: trends in society transformation [Monograph] / V. Ye. Bilohur. - Dnepropetrovsk: Thresholds, 2011. - 311s.
2. Bilohur VE Youth Sports as a new research area and a new academic discipline / V. Ye. Bilohur // *Humanitarian Bulletin Zaporozhye State Engineering Academy* [Coll. Science. etc.]. - Kiev: Izd DIG - 2013. - Vol. 54. - S.138-154.
3. Bilohur VE Socio-philosophical analysis of sport as the main substance of self-identity: theoretical and methodological dimensions / V. Bilohur // *Gilea (Scientific Journal): Coll. nauk.pr.* - K.: Type of UAS LLC "NPP" "Believe." - 2013. - Vyp.72.
4. Bilohur VE The philosophy of modern sport as sublimatyvnoho expression of individual and social life of man / V. Ye. Bilohur // *Gilea: Research Bulletin: [Coll. Science. pr]* - K.: Type of UAS LLC "NPP" "Believe," 2013. - Issue 73
5. Ortega y Gasset J. O sports a festive sense of life. - *Philosophy of Science*, № 12, 1991, p. 137-152.
6. Ortega y Gasset H. *Revolt of the Masses* // *Selected Works*. Moscow, 1997, pp.15-17.
7. J. Huizinga, *Homo ludens*. In the shadow of tomorrow. - М., 1992, p.65-67.
8. J. Huizinga *Man playing*. Articles on the history of culture. Moscow, 2003, p.22-24.

В.Е.БИЛОГУР

Мелитопольский государственный педагогический университет имени Богдана Хмельницкого, Мелитополь
E-mail: bilovlada@mail.ru

СПОРТ КАК ЗНАКОВО-СИМВОЛИЧЕСКАЯ И КОММУНИКАТИВНАЯ СИСТЕМА В КОНТЕКСТЕ СОЦИОГУМАНИТАРНОГО ДИСКУРСА

В статье дается анализ спорта как знаково-символической и коммуникативной системы, которая развивается в современном мире; анализируются процессы генезиса, трансформации и модификации спорта, связанные с изменениями в социальном контексте его бытийственности; отмечается, что спорт как символически знаковая и коммуникативная культура осуществляет существенное влияние на имидж современного человека и стиль его жизни; раскрывается, что все более очевидной становится ориентация на расширение спектра анализа спорта как социокультурного явления, изучения социокультурных детерминант, которые существенно влияют на структурные, смысловые, содержательные, функциональные, аксиологические характеристики феномена спорта, так и многочисленных его «проекций» на социум; дается анализ того, что благодаря культурологическому методу и подходу удалось проникнуть в мир спорта как знаково-символической и коммуникативной системы.

Ключевые слова: спорт, знаково-символическая система, коммуникативная система, современный социум, глобализация, культурологический метод и поход, социогуманитарный дискурс

V.BILOGUR

Melitopol State Pedagogical University named after Bogdan Khmelnytsky, Melitopol
E-mail: bilovlada@mail.ru

**SPORT AS SIGNS AND SYMBOLS AND COMMUNICATION SYSTEM IN
THE CONTEXT OF SOCIO-HUMANITARIAN DISCURS**

The article provides an analysis of sport as a symbolic and semantic-communicative system that is being developed in the modern world, analyzes the processes of genesis, transformation and modification of sports-related changes in the social context of his existential; notes that sport as iconic and symbolic communicative culture carries significant influence the image of the modern man and his life style, it is disclosed that is becoming more and more obvious focus on expanding the range of the analysis of sport as a social and cultural phenomenon, the study of socio-cultural determinants that can significantly affect the structural, semantic, meaningful, functional, axiological characteristics of the phenomenon of sport, as well as numerous its "projections" on society, an analysis that, through culturological method and approach it was possible to penetrate the world of sport as a semiotic-symbolic and communicative systems.

In Article observed that humanities Discourse Sports as symbolic - communicative and symbolic system able deepen understanding nature various Sports processes and offer methodological basis to their Research knowledge. Activities as special view social Activities in All its Diversity considered in these dimensions: 1) the specific competitive activities, including stages development, especially organizational - managerial and economic activities, 2) sports practice, includes wide range technology (training, performance action dimensions results), and 3) Sports events (competitions, matches, championships), 4) the standard by which fighting Athletes (goals, points, seconds), 5) real professional Sports practice trainers included in these events, 6) plinno Developing scientific - technical Sports Practice (New materials stimulators). B Context Modern Social discourse processes genesis, transformation, modification Sports (from competition - to show) closely is related from changes in social Context its ness that converts its to sociocultural phenomenon that needs cultural analysis, including Factors and mechanisms Development this multivariate phenomenon.

Should call such areas vytrebuvanosti symbolic capital Sports: 1) political practice is related from formation and strengthening image State in external policy of PR-electoral practices and 2) Sport - art images, including image symbolic content Sports in results Art art - sculpture, painting, film - Photo production and 3) "symbolic markers "social status, social Expectations individuals (or group) as One from areas self-actualization, self-identity, self-determination individual, as important mechanism implementation socialization and inculturation young generation. Activities in All its structural diversity analyzed in social Context and in different dimensions - from terms view its specific as special species competitive activities like One from components socio - historical process, effective model organization, management sports gear Development its infrastructures.

Determined that sport as a social practice or social institution is makromodellyu social system, economy and culture in general. Therefore, the nature of the demand for sports content and sports and sporting achievements are in line for the dependence on the characteristics of age, social situation, ideological and philosophical landmarks and other constructs that are introduced into the mass consciousness. Addressing the significant symbolic representations of sport, it is important to note that they are mainly related to the use of semantic-symbolic, reflection, focusing the various components of this complex, multi-activity: competition as one of the essential characteristics of sport and athletic performance (characteristics of his achievements, ranking position), theatrical action sports, sporty and image (body-physical characteristics, clothing, manners, image) and others.

It is concluded that the analysis of sports and athletic activities as semantic-symbolic and social-communicative system showed that this practice takes social and integrating

function, which provides not only real, as symbolic integration (fans of different social groups). Providing collective identity is one of the most important social functions of culture that identifies potential integration of sports and serves as an important symbolic attributes latter. In today's professionalization and commercialization of sport are formed by two types of semantic-symbolic communication and youth subcultures: 1) institutionalized due to youth sports subculture whose values mastered during sports activities, 2) around the sports subculture, due to its transformation into a professional component and a type of show business.

This way sports as synthesis symbolic - symbolic and communication system in Context Modern Social discourse - is synthesis physical, material and spiritual values are basis and pulse to activity people, their practice, it that cumulative phenomenon that represents people as creator their being in All its integrity, process harmonic Development physical and spiritual abilities individual, the state spiritualized person oplodotvorenoyi physical Spirit and filled creativity, thrust people to peaks Sports achievements and perfection physical abilities. ekzystetsiynomu In spiritual sense sport as a synthesis of semantic-symbolic and communicative systems - a harmony of the soul of the world, the need for the principles of physical beauty, unity, physical, material and spiritual elements of human activity in which the principal place of physical and spiritual occupy the dominant culture. Sport is so humane, so humane a man, society, provided that cultivate the development of sport and the values that shape the sport as general civilization phenomenon under conditions of globalization.

Keywords: sports, symbolic and symbolic system, communication system, modern society, globalization, cultural method and approach, socio-humanitarian discourse

Стаття надійшла до редколегії 06.06.13

Прийнята до друку 11.06.13

Рецензент: д.ф.н., проф. Воронкова В.Г.